

A TANÖSVÉNY BEMUTATÁSA

Kedves Látogató!

Szeretettel köszöntünk a Felsőtengelici Benyovszky tanösvényen! Az ösvény 2,4 km hosszú és a Tengelici Parkerdő részét képezi. Kapcsolódik a „Borok, Vizek, Kúriák – Zöldút” elnevezésű tolna megyei turistaúthoz is!

A tanösvényt bejárva megismerkedhetünk a Gindly-Benyovszky kastély egykori parkjával, találkozhatunk a főúri családok emlékével, hiszen az épületek és a hozzá tartozó kertek egy virágzó uradalom részei voltak az elmúlt évszázadokban. Maga a kastély épülete és a hozzá tartozó kiskert – ahol egy időben Kiss István szobrászművész lakott – magántulajdon, ezért közhasználat elől elzárt, de a park többi része szabadon látogatható. A mostani parkerdő területének kezelője a Gyulaj Erdészeti és Vadászati Zrt. Pincehelyi Erdészete.

A tanösvény állomásainak témái a következők:

- Tanösvény bemutatása (0. tábla),
- Benyovszky-tó (Horgász-tó) (1. tábla),
- Egykori kastélypark (2. tábla),
- Kastélypark idős és különleges fái I. (3. tábla),
- Homoki láperdő (4. tábla),
- Benyovszky-sírkápolna (5. tábla),
- Gindly-emlékoszlop (6. tábla),
- Kastélypark idős és különleges fái II. (7. tábla),
- Parkerdő jelene és jövője (8. tábla).

Tartalmas és kellemes időtöltést kívánunk!

BENYOVSZKY-TÓ

A védett tó egy valamikori mocsaras-lápos terület maradványa, amit jól mutatnak a korabeli térképek is. Egykor a Gindly-Benyovszky kastély kertjének szerves részét képezte.

Az Éri-patak vizének felduzzasztásával alakították ki a mai tavacskát, mely egy természetes mélyedésben fekszik. Zegzugos részekből áll, valamint három szigetet is magába foglal, melyek romantikus hangulatot adnak a tókönyveknek. Fő vízutánpótlása az Éri-patak és annak vízgyűjtőjéről származó csapadék, ami a szomszédos Bogárczó-tavon keresztül érkezik ide. Területe: 2,95 ha, átlagos mélysége 1,5 m, vízgyűjtő területe 16,4 ha, vízmennyisége kb. 54000 m³.

Az 1970-es években horgásztóvá alakították. Először 1978-ban rendezték a Bogárczó- és a Felsőtengelici (Benyovszky)-tó közti átkötő csatorna medrét, hogy az érkező víz jól kormányozható legyen. A Benyovszky-tó maihoz hasonló állapotát 1982-ben alakították ki, ugyanis a korábbi heves

esőzések, viharok alkalmával jelentős mennyiségű hordalék jutott a medrébe, mely a tó erőteljes feliszapolódását okozta. Haltelepítés, etetés és gyógyszerelés nincs, így halgazdasági üzemeltetésből szennyezés a tavat nem éri, ezért mára a tó flórája és faunája természet közelinek tekinthető.

A tó és partjának gyakori növényei: a nád (*Phragmites australis*), a keskeny (*Typha angustifolia*) és a széleslevelű gyékény (*T. latifolia*), a fehér tündérrózsa (*Nymphaea alba*), a fehér fűz (*Salix alba*), az enyves éger (*Alnus glutinosa*), a kocsányos tölgy (*Quercus robur*), a fehér nyár (*Populus alba*) és a fekete dió (*Juglans nigra*).

Érdekes és ritka fái: a kanadai vasfa (*Gymnocladus dioica*), a mocsárciprus (*Taxodium distichum*), a virginiai boróka (*Juniperus virginiana*), a hamvas tölgy (*Q. pedunculiflora*) és a kaukázusi szárnyasdió (*Pterocarya fraxinifolia*).

Nád
(*P. ridibundus*)

Tavi béka
(*P. ridibundus*)

Védett réti csík
(*Misgurnus fossilis*)

Gyakori állatai: a kistavi béka (*Pelophylax lessonae*), a tavi béka (*P. ridibundus*), a kecskebéka (*P. esculentus*), a mocsári teknős (*Emys orbicularis*) és a vízisikló (*Natrix natrix*). A leggyakoribb halfajok, melyek részben a korábbi telepítés, részben pedig már a természetes halfauna kialakulása során jelentek meg: a ponty (*Cyprinus carpio*), az ezüstkárász (*Carassius gibelio*), a dévérkeszeg (*Abramis brama*), a vörösszárnyú keszeg (*Scardinius erythrophthalmus*), a

Pettyes vízcicsibe
(*Porzana porzana*)

védett réti csík (*Misgurnus fossilis*), a kínai razbóra (*Pseudorasbora parva*) és a süllő (*Sander lucioperca*). Vízimadarak közül a minden vízi élőhelyen előforduló tőkés réce (*Anas platyrhynchos*), a pettyes vízcicsibe (*Porzana porzana*) és a szürke gém (*Ardea cinerea*) említhető meg.

AZ EGYKORI KASTÉLYPARK

1952-ben ez lett Tolna megye első természetvédelmi területe. A most látható helyi védettséget élvező Benyovszky park korábban a kastélyhoz tartozó uradalmi kert volt, ami 1977-ig országos védettséget élvezett! Növényanyagát az 1800-as évek közepétől telepítették, valószínűleg 1860 és 1880 között.

A tulajdonosoknak határozott elképzeléseik voltak a kert kialakítása kapcsán. Jellemző volt a fajok csoportos elegyítéses telepítése. A park szélére lepényfát (*Gleditsia triacanthos*) és nyugati ostorfát (*Celtis occidentalis*) ültettek – ez volt a határ. A kastély előtt egy kiterjedt rózsakertet alakítottak ki, melyben felülről nézve kirajzódtak a nemesi családok monogramjai (G és B).

Korábban a horgásztó is a kastély kertjéhez tartozott. A tó keleti oldalától valamikor egy virginiai borókából (*Juniperus virginiana*) álló fasor vezetett egészen a Benyovszky-kápolnáig.

A közelben található Benyovszky-sírkápolnát és a Gindly-emlékoszlopot kis promenádok kötötték össze a kert fő sétaútjaival, melyek egyértelműen mutatják az egykori barokk angolpark tervezett szerkezetét. A kert fő értékeit a dendrológiai érdekességek adták, melyek többségét idegen tájakról gyűjtötték, és jó érzéssel helyezték el a sétányok mentén

MAGYARORSZÁG
TERMÉSZETVÉDELMI TÉRKÉPE
1960

A KASTÉLYPARK IDŐS ÉS KÜLÖNLEGES FÁI I.

Hamvas tölgy (*Quercus pedunculiflora*) – Másik nevén szürke tölgy. Morfológiai felépítésében is a kocsányos tölgyhöz hasonlít, azzal könnyen összetéveszthető, de annál melegtűrőbb és szárazságtűrőbb, ezért fontos szerepe lehet Magyarországon a klímaváltozáshoz való alkalmazkodásban. Főleg a tótól távolodva találkozhatunk vele.

Kaukázusi szárnyasdió (*Pterocarya fraxinifolia*) – Kaukázusi, kelet-török és észak-iráni eredetű diófaj. Erdőkben, folyópartokon, mocsaras területeken él. Betelepítés révén Európa több országában jól megél, természetes úton szaporodik. Diója ehető, faanyaga könnyű puhafa. Bútorkészítésre furnérját használják, de például gyufát és lábbelit is készítenek belőle. A tó legdélebbi szigetén csodálhatjuk meg.

Kanadai/amerikai vasfa (*Gymnocladus dioica*) – Őshazája Észak-Amerika, nálunk csak ritkán ültetik, mert az enyhe klímát kedveli, de ennek ellenére Közép-Európában télálló. Mivel Kentuckyban találták meg, és magjait a gyarmatosítás korában használták kávépótlónak, hazájában szokták Kentucky kávéfának is hívni. Európába 1750 körül hozták be. Lassú növekedésű, későn lesz termékeny és a termő példányok (kétlaki) is csak ritkán hoznak termést. Fája tartós és biotikus károsítója sincs. Erdőgazdasági jelentősége elhanyagolható, de nagy, szárnyalt leveleivel, őszi lombszínével dekoratív megjelenésű fa. A kastély előtti tisztás környékén megtalálható.

Ginkgó/páfrányfenyő (*Ginkgo biloba*) – Ez az egy faj képviseli a földtörténeti középkorban még népes ginkgófák osztályát. Ma vadon is nagyon kis területen él: Kelet-Kína Dany mu Shan hegységében található lomb- és fenyőfákkal elegyesen. Japánban és Kínában már régóta ültették a buddhista kolostorok körül. Ehhez képest az európaiak jóval később, 1690-ben fedezték fel, és csak 1754-ben került kontinensünkre. Legyező alakú levelei miatt is különleges megjelenésű, kedvelt, télálló parkfa. Itt a kastély legelője mentén található egy hím (porzós) egyed.

Mocsárciprus (*Taxodium distichum*) – Szintén Észak-Amerikából származó (Mexikói-öböl, atlanti part, Mississippi-völgy) lombhullató fa, mely leginkább ártereken, mocsarakban és parti lagúnákban nő. Jól érzi magát a mélyrétegű, mérsékelt vízáteresztő, homokos, időszakos vízborítottságú talajokon, viszont a pangó vizű mocsarakat nem kedveli. Mutatós, üde zöld, laza koronájú díszfa, amely sok kertben és parkban előfordul. Patakpartok, árterek, magas talajvízszintű területek fásítására alkalmas. A horgászató felső partján él az egyetlen olyan példány, amely még az eredeti telepítésből (1860–80) származik. Új ültetésű fiatal fákat pedig a hotel kertjében találhatunk.

HOMOKI LÁPERDŐ (ÉGERLÁP)

A láperdők kialakulását az oxigénszegény többletvíz határozza meg, tehát ez egy ún. azonális társulás (nem a klíma az elsődleges kialakító tényezője). Főleg medencékben, lefolyástalan területeken fordulnak elő. A vízrendezések következtében élőhelyük beszűkült, állományaik nagy része erősen átalakult. Itt a parkerdőben a láperdő társulások közül az égeres mocsárerdő található, melynek területe kb. 1,5 ha. Ez egy patakokat, csatornákat kísérő, talajvíztől erősen befolyásolt erdőtípus.

Tavasszal és nyár elején – amikor elegendő csapadék van – ligeterdő jellegű, a nyári pangó víz viszont láposodást indít el. A láperdő vize forrásként szolgál a horgászok számára. Talaja átmenetet képez a láperdők és a fekete réti erdőtalajok között: ártéri mocsári erdőtalaj.

Jellemző fafajai: az enyves éger (*Alnus glutinosa*), a magas kőris (*Fraxinus excelsior*), a vénic szil (*Ulmus laevis*) – melyek természetes újulata mutatja a jó vízellátottságot – a fehér nyár (*Populus alba*) és a fehér fűz (*Salix alba*).

Cserjeszintje változatosan fejlett: éger-kőris-szil újulat, fekete bodza (*Sambucus nigra*), kányabangita (*Viburnum opulus*), kutyabenge (*Frangula alnus*) található benne.

Gyepszintjében legjellemzőbb fajok: a mocsári sás (*Carex acutiformis*), a mocsári gólyaghír (*Caltha palustris*), a keserű kakukktorma (*Cardamine amara*), az erdei angyalgyökér (*Angelica sylvestris*), a gyöngyvirág (*Convallaria majalis*), a hagymás fogasír (*Dentaria bulbifera*), a tőzegpáfrány (*Thelypteris palustris*), a mocsári zsurló (*Equisetum palustris*), a zombéksás (*Carex elata*) és a mocsári galaj (*Galium palustre*).

Mocsári gólyaghír
(*Caltha palustris*)

Kutyabenge
(*Frangula alnus*)

Jellemző kétélűi: a dunai tarajosgőte (*Triturus dobrogicus*), a vöröshasú unka (*Bombina bombina*), a barna ásóbéka (*Pelobates fuscus*), a barna (*Bufo bufo*) és a zöld varangy (*B. viridis*). Ez a mocsári teknős (*Emys orbicularis*) igazi hazája.

Barna ásóbéka
(*Pelobates fuscus*)

Mocsári teknős
(*Emys orbicularis*)

Vöröshasú unka
(*Bombina bombina*)

Gazdag madárvilággal büszkélkedhet a terület: fekete harkály (*Dryocopus martius*), nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*), zöld küllő (*Picus viridis*), nyaktekercs (*Jynx torquilla*), csuszka (*Sitta europaea*), rövidkarmú fakusz (*Certhia brachydactyla*), örvös galamb (*Columba palumbus*), seregély (*Sturnus vulgaris*), búbosbanka (*Upupa epops*), ökörszem (*Troglodytes troglodytes*), vörösbegy (*Erithacus rubecula*), sárgafejű királyka (*Regulus regulus*), macskabagoly (*Strix aluco*), gyöngybagoly (*Tyto alba*), kuvik (*Athene noctua*), barát- (*Poecile palustris*), szén- (*Parus major*) és kék cinege (*Cyanistes caeruleus*), fekete- (*Turdus merula*) és énekes rigó (*T. philomelos*), sárgarigó (*Oriolus oriolus*), valamint holló (*Corvus corax*) és egerészölyv (*Buteo buteo*) is fészkel itt.

Sárgafejű királyka
(*Regulus regulus*)

Az emlősök közül elsősorban denevérállománya jelentős a területnek, melyben olyan fajokat is azonosítottak, amelyeket leginkább a magyarországi középhegységek idős erdeiben találhatunk meg jellemzően. Ilyen ritka hegyi fajok: a fokozottan védett nyugati pizsedenevér (*Barbastella barbastellus*), a horgasszőrű denevér (*Myotis nattereri*) és a barna hosszúfülű denevér (*Plecotus auritus*). Sík vidéken gyakoribbak és itt is megtalálhatók: a szoprán törpedenevér (*Pipistrellus pygmaeus*) és a korai denevér (*Nyctalus noctula*).

Nyugati pizsedenevér
(*Barbastella barbastellus*)

BENYOVSZKY-KÁPOLNA

A sírkápolnát a Boldogságos Szűz Mária tiszteletére építtette 1913-14-ben gróf Benyovszky Rezső (máshol Rudolf) (1874–1954), ahová csak fia Emánuel (1900–1913) és ő maga temetkezhetett.

Gróf Benyovszky Rezső gróf Benyovszky Béla és Gindl Mária elsőszülött gyermekeként jött a világra, 1874. január 28-án, Tengelicen. Középiskolát a fővárosban végezte, majd a nagy múltú németországi hohenneimi mezőgazdasági akadémián szerzett oklevelet. 1895-ben, nagyon fiatalon átvette a család hatalmas birtokai felett az irányítást és gazdálkodást. Sikereit és birtokainak nagyságát mutatja, hogy az 1900-as évek elején Tolna vármegye négy legnagyobb adófizetői közé tartozott. Később a katonaságnál is megmutatta vakmerő elszántságát és főhadnagyi rangot kapott. 1903-ban a főrendiház állandó tagjává nevezik ki. Politikusi pályafutása 1904-ben kezdődött, mikor az előző országgyűlési képviselő Pichler Győző halála miatt rendezett időközi választáson elnyerte a kölesdi kerület mandátumát. A mezőgazdaság széleskörű támogatásával, éleslátásával és őszinteségével érdemelte ki a választópolgárok támogatását.

„Mindenkor szemem előtt lebeg ama elvitázhatatlan tény, hogy földművelő állam vagyunk s így a törvényhozás minden egyes tagjának szent kötelessége, a kisbirtokosok, a földművesek érdekeit szívükön hordozva azok megélhetését biztosítani, anyagi gyarapodását előremozdítani.”

/gróf Benyovszky Rezső 1904. évi választási beszéde/

Az ezt követő általános választáson egybehangzóan újraválasztották képviselővé. A függetlenségi, vagy 48-as párt tagja volt. A következő, 1910- es választáson már nem indult.

A korabeli újságok fellelhető beszámolóit szerint egy este a gróf és Emánuel fia a parkban tett séta közben várták a vacsorára hívó jelet. Emánuel egy ártalmatlannak tűnő játék pisztolyt vitt magával a parkba, hogy unalmát elűzze vele. A fiú vígan durrogtatta pisztolyát, apja pedig örült, hogy fiának kitűnően jó kedve van és pár percre magára hagyta. Míg a gróf a kastélyban tartózkodott, tisztázatlan körülmények között a fiú a fejéhez fordíthatta a pisztolyt és elsüthette. A parkba visszatérő apja a gyermek vértől átitatott, ájult testét találta csak, mellette a játék pisztollyal. A család nyomban bevitte a fiút a paksi rendelőbe, ahol azonnali operációt javasoltak, így másnap reggel hajóval a Dunán Budapestre szállították a Fasori Szanatóriumba. Válságos állapota nem javult, és 1913. június 10-én a baleset következményeként életét vesztette a kis Emánuel.

A vigaszt nem találó gróf fia emlékére és végső nyughelyének szánva, Boldogságos Szűz Mária tiszteletére kápolnát emeltetett 1913-14-ben. A parkerdő közepén álló magányos, de méltóságteljes téglalapú épületet ma már csak Benyovszky- kápolnaként tiszteljük. A gróf 1954-es halálát követően, kérésének megfelelően őt is ide temették.

A kápolnát nem szentelték fel (konszekrálás) püspök által, hanem csak megáldották (benedikálás), mely szertartást a Tengelici Plébánia Historia Domusa (Házi Krónika) szerint Aulik Dávid tengelici plébános végzett el 1916. március 9-én. Valószínűleg azért csak megáldották mert nem közösségi célokra (pl. plébániatemplom), hanem szigorúan két személy temetkezési helyéül szánták. Ettől függetlenül misézhettek volna benne, de nyilvános mise a sírkápolnában nem volt soha, csak a nem messze található Csapó-kápolnában.

A család rémségesen zárkózott életet élt, és voltak deviáns családtagjaik és szokásaik is a régiek szerint. A kápolnába temetett gróf fia Benyovszky Emánuel (lehetséges, hogy öngyilkos lett) pl. kedvtelésből fegyverrel még a kertészre is rálőtt. A cselédeknek, falusi népeknek megtiltották, hogy gyalogútjaik során a sírkápolna felé menjenek, másfelé kellett kerülniük, haladniuk. Ezért természetes, hogy az épületet kezdettől fogva misztikum övezte a helyiek szemében.

A tengeliciek szerint kezdetek óta él egy legenda, hogy a gróf a kápolnába kincseket rejtett, ezért törték fel már sokszor. Felújítását a Gyulaj Erdészeti és Vadászati Zrt. 2014-ben valósította meg az eredetivel szinte teljesen megegyező kivitelben, az ünnepélyes átadásra építésének 100. évfordulóján került sor.

A végtisztességnek, valamint a földi és égi törvényeknek eleget téve a kápolnában nyugvó gróf és gyermeke földi maradványai újbóli temetési szertartáson lettek végső nyugalomba helyezve, megadva a tiszteletet Tolna megye egykori egyik legnagyobb gazdálkodójának és földbirtokosának.

Így a pontosan 100 éve épített kápolna 2014 tavaszán, a gróf eredeti szándékának megfelelően, újból teljes méltóságában állít emléket a gróf Benyovszky család képviselőinek, örök nyugalmat adva az ág utolsó leszármazottainak.

GINDLY-EMLÉKOSZLOP

A Benyovszkyak előtt a Gindlyek voltak a terület urai, akiknek valószínűleg Felsőtengelic volt az egyik első központja a környéken. Egy igazi sikertörténet a Gindly család felemelkedése. A török Magyarországról való kiűzése után az elhagyott földek újratelepítése hozta az eredetileg győri marhakereskedő családot a tengelici homokpusztába.

Ezekhez a birtokokhoz azért jutottak, mert a háborúk alatt jelentős mennyiségű élelemmel támogatták a királyi seregeket, így I. Lipót (1657–1705) 15 ezer holdnyi földet adott hálája jeléül Gindly Balázs Ferdinándnak és Gindly Urbánnak. III. Károlytól (1711–1740) 1730-ban még nemesi rangot is kaptak „de pusztá Tengelitz” előnévvel. Az immáron nemesi rangra emelkedett szorgalmas és tehetséges kereskedőcsalád virágzó központokat hozott létre birtokain az egykori kietlen vidéken. Ezek száma a 18-19. század folyamán érte el a csúcspontot, ennek nyomait találjuk itt Tengelicen is.

A kastély körül kialakított park első egyedeinek ültetését szintén nekik köszönhetjük. Tehetségükön kívül még a család lányainak szépsége és vagyona is híressé tette őket, ez vonzotta ide a Benyovszkyakat is. A beházasodottak is jól bántak az örökséggel, a közelben klánszerű gazdaságok jöttek létre, amelyek szépen gyarapodtak. A jól működő gazdaságok végét a második világháború hozta el.

A sztélé jelenetet és/vagy feliratot tartalmazó faragott kő, melyet megörökítendő események miatt állítottak. Ez az oszlop a Gindly család három generációja – Gindly Antal és felesége Hamar Zsófia, fiuk Rudolf és felesége Roboz Terézia, valamint a három leányunoka: Ida, Mária és Gizella – számára állít emléket. Verses formában is dicsőíti Gindly Antalnak, a terület birtokosának és utódainak fejlesztő tevékenységét:

„Íme, hogy megtanuljátok, a Gindlyek hitvallása emeli a terméketlen homokpusztát is a nymphák ligetévé.

Ugyanis a halhatatlan isteneknek van olyan természete, hogy mindent verejték árán akarnak odaadni nekünk.”

„Idáig tartottak a nemes Gindly Antal kitartó fáradozásai, aki e föld tulajdonosa, miután a másik részt kedves és tehetséges utódaira hagyta a fejlesztés folytatására.”

Porpáczy Ferenc ferences rendi pap, a család káplánja fogalmazta meg a feliratokat 1847-ben vagy 1849-ben, a sztélét Pesten készítette Krausz György mester az 1850-es években. A források szerint Gindly Antal 1852. november 10-én halt meg.

A KASTÉLYPARK IDŐS ÉS KÜLÖNLEGES FÁI II.

Kalábriai feketefenyő (*Pinus nigra ssp. calabrica*) – Korzikán, Kalábriában és Szicíliában őshonos, 900–1800 m tengerszint feletti magasságban, általában gránit alapkőzetű és vulkáni eredetű talajokon nő. A legkedvezőbb alaki tulajdonságokkal rendelkező feketefenyő-alfaj. Nagy termetű (40 m), vékony ágú, keskeny koronájú fa. Tüi 7–12 cm hosszúak, élénkzöldek, hajlékonyak, kissé hullámosan hajlottak. Az országban egyedül csak itt található meg állományban. Nagyobb csoportjait itt a parkban a Benyovszky-kápolna környékén találjuk.

Fekete dió (*Juglans nigra*) – Hazája az atlantikus Észak-Amerika, Európába 1629-ben hozták be, és hamar kedveltté vált, mint gyorsan növekvő parkfa. Nálunk először állományban az 1880-as években ültették. Erdőgazdasági jelentősége nagy, mivel faanyaga a mérsékeltövi fafajok közül az egyik legértékesebb, ugyanakkor könnyebben telepíthető, gondozható és kevésbé igényes termőhelyre, mint a közönséges dió (*Juglans regia*). Kevésbé fagyérzékeny, nincs jelentős károsítója. A parkban a mélyebb fekvésű helyeken (tókörnyék, árokpart) találhatjuk meg. Közöttük találunk még az eredeti telepítésből származókat is (19. század közepe), melyek utódai már szintén megtermett példányok.

Fekete nyár (*Populus nigra*) – Őshonos nyaraink közül a legproduktívabb, ugyanis fiatalkori magassági növekedése akár az évi 1 m-t is meghaladhatja. A kifejlett faegyed jelentős méretű lehet: 30 m magas, törzsvastagsága 2-3 m átmérőjű mellmagasságban. Gyors növekedésű és hosszú életű (akár 250 év). Hazánk sík vidékein mindenütt előfordul – folyók árterei tipikus fája. Kipusztulás fenyegeti a nemes nyarakkal való hibridizáció miatt. A Benyovszky parkban a tó körül, a hotel kertjében találunk egy szép megtermett példányt, valamint a láperdő szélén található két egyed, melyek a korábbi híres gémtelep központi fészkelőhelyei voltak. Csak ezen a két fán volt közel 60-70 fészek, mely szintén sejteti a fekete nyarak lehetséges méreteit.

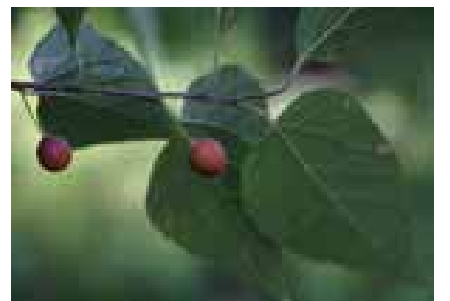
Jegenyenyár (*Populus nigra cv. Italica*) – A fekete nyár legismertebb, oszlopos koronájú, hímivarú kultúrváltozata. Pontos eredete ismeretlen, valószínűleg mutáció során keletkezett Itáliában. Először Lombardiában terjedt el 1750 körül, majd a 18. század vége felé innen került Közép- és Nyugat-Európába. Dekoratív alakja, gyors növekedése, könnyű szaporíthatósága segítette széleskörű elterjedését. Hazánkban, egy időben a legközönségesebb sorfa volt utak mentén, mert a sík táj egyhangúságát jól oldja (tájalakító elem). Napjainkban visszaszorulóban van a gyakori ághullatása miatt – próbálják más kevésbé balesetveszélyes fafajokkal helyettesíteni. Itt a területen, főleg a gyalogutak mentén, a jellegzetes gyökérterpeszes törzsű egyedeit csodálhatjuk meg.

Déli ostorfa (*Celtis australis*) – Régi nevén keleti ostorfa. Mediterrán flóraelem, Dél-Európában, Észak-Afrikában és Kis-Ázsiában őshonos. Igen melegigényes, szárazságtűrő faj, sziklás, törmelékes termőhelyeken jelenik meg. Díszfaként ültetik, mert a városi klímát jól tűri, de hazánkban

egyelőre ritkán alkalmazzák, főleg Dél-Baranyában, Pécssett látható. Szárazodó éghajlatunk miatt a későbbiekben még nagy szerepet kaphat a városok zöldfelületének kialakításában. Összetéveszthető a nyugati ostorfával (Isd. következő faj), de a délinek az egyik legfontosabb ismertető bélyege, hogy idős korában is sima kérge van, míg a nyugatié parás dudoroktól rücskös. Régebben ostornyelet készítettek hosszú, szívós hajtásaiból – innen ered a neve. A területen a volt gémtelep környékén találunk néhány egyedet.

Nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*) – Őshazája Észak-Amerika keleti része, elsősorban a síkságok fája, folyóvölgyek mély hordaléktalaján, más keményfák társaságában nő. Angliába az 1600-as években, hozzánk a 19. század első felében érkezett. Európában erdőgazdasági jelentősége csekély, míg hazájában szilvekhez hasonló fáját a bútortársaság hasznosítja. Fiatalon gyors növekvő, jól tűri a városi száraz, meleg, szennyezett levegőt, sőt az útszomszást is elviseli. Kitűnő regenerációs képességű: eltűri a gyökércsonkítást, a kéregsebzést, koronája alakítható. Ezen tulajdonságok okozzák a vele kapcsolatos gondokat is, mivel ökológiailag egy invazív (özön-) faj (tájidegenként megtelepedve, gyorsan új területeket hódít meg, kiszorítva az őshonos fajokat, természetvédelmi, gazdasági, egészségügyi problémákat okozva). A park szélében eredetileg csak a határ jelölésére ültették, ma pedig mindenütt jelen van a park egész területén és annak környékén is.

Lepényfa (*Gleditsia triacanthos*) – Az atlantikus Észak-Amerikából származik. Elsősorban síkságok, folyóvölgyek üde, mély termőrétegű talajain nő, de sehol sem gyakori. Kiegyenlített éghajlatot kedvelő, meleg- és fényigényes. Talajtűrőse széles skálán mozog; jól fejlődik a laza, homokos és löszös talajon, de megél a gyengébb szikesen is. Gyors növekedésű, közepes vízigényű faj, rövid ideig az elöntést és a szárazságot is bírja. Európában az 1700-as évek eleje óta ültetik, közismert parkfa. Erdőn kívüli fásításban, fasorokban, mezővédő erdősávokban szintén előnyös, főleg ha az énekesmadarak megtelepítését szeretnénk, mivel a macskák és a mókások nem szívesen mászzák meg. A Benyovszky park szélére ültették a nyugati ostorfával együtt mintegy határjelzőként, amelyben mind a tövises mind pedig a tövistelen változatát megtalálhatjuk.

A PARKERDŐ JELENE ÉS JÖVŐJE

Az erdőtömb egy része helyi jelentőségű természetvédelmi terület Benyovszky park néven, egy kis része ex-lege műemléki környezet.

Az itt lévő parkerdő jelen állapotának megőrzése, hosszú távú fenntartása érdekében a folyamatos erdőborítás fenntartása elengedhetetlen. Ehhez a meglévő idős fák védelme mellett, az elpusztult fák pótlása érdekében, nagyon kis területeket érintve, azok felújítását is el kell végezni. Természetesen a már itt lévő fafajokat részesítve előnybe.

Az itt élő védett és nem védett állatvilág érdekében az elpusztult illetve kidőlt fák eltávolítása csak a legszükségesebb mértékben történik meg, így biztosítva megfelelő élőhelyet a rovarok, de a madarak (odú) számára is.

Az invazív fajok (bodza, celtisz, bálványfa) terjedésének megfékezése igen fontos, hogy a kialakult erdőkép fennmaradjon.

A települések közelében lévő erdőterületek közjóléti szolgáltatásainak biztosítására, fejlesztésére egyre fokozódó igény jelentkezik. A Gyulaj Erdészeti és Vadászati Zrt. -nek meg kell teremtenie az erdőben, a szabadidős, természet- és tájismereti, valamint egészségmegőrző tevékenység lehetőségét. Az 1860-as években kialakított kastélypark és a hozzá kapcsolódó erdőterületek, erre kiválóan alkalmasak.

